

Xi Jinping Döneminde Hong Kong Protestoları: Şemsiye Hareketi ve 2019 Protestoları Üzerine Bir Karşılaştırma

Emre Çalışkan*
İlhan Aras**

Öz: Çin, ekonomik olarak 21. yüzyılın güçlü bir ülkesi haline gelmiştir. Ancak bu güçlü ekonominin birçok siyasi sorunu vardır. Tarihsel geçmişiy-le Çin için önemli bir yere sahip olan Hong Kong, 1997 yılında Çin'e devredilmesinden sonra "Tek Ülke İki Sistem" modeli ile yönetilmeye devam etmiştir. Bu süreçte, Hong Kong'da gerçekleşen 2014 Şemsiye Hareketi ve 2019 protestoları Çin ile gerginliğin giderek artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Çin'in en güçlü liderlerinden biri olarak kabul edilen Xi Jinping'in 2014 ve 2019 Hong Kong protestolarına yaklaşımı bu sorunun çözümünde belirleyici olmaktadır. Çalışmada, 2014 Şemsiye Hareketi ve 2019 yıllarındaki protestoların genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve Xi Jinping'in protestolara yaklaşımlarındaki benzerlikler ve farklılıklar kronolojik olarak gösterilmiştir. Sonuç olarak, Xi Jinping'in yönetimdeki gücünü artırmasının ve Trump yönetimindeki ABD'nin protestolara yaklaşımının Xi Jinping'in 2019 protestolarına daha sert tepki vermesine sebep olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çin, Xi Jinping, Hong Kong, Şemsiye Hareketi, 2019 Protestoları

* Yüksek Lisans, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm ABD, emrecaliskankmu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3979-5384.

** Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ilhanaras@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5120-8117.

Hong Kong Protests in the Xi Jinping Period: A Comparison on the Umbrella Movement and the 2019 Protests

**Emre Çalışkan
İlhan Aras**

Abstract: China has become an economically powerful country of the 21st century. However, this strong economy has many political problems. Hong Kong, which has an important place for China with its historical past, continued to be managed with the “One Country Two Systems” model after it was transferred to China in 1997. In this process, The Umbrella Movement in 2014 and the protests in Hong Kong in 2019 have caused tensions to increase between China and Hong Kong. In this context, Xi Jinping is considered as one of China’s most powerful leaders and his approach to the 2014 and 2019 Hong Kong protests is decisive in the solution of this problem. In the study, a general evaluation of the 2014 Umbrella Movement and the protests in 2019 was made and the similarities and differences in Xi Jinping’s approach to the protests were shown chronologically. As a result, it has been demonstrated that Xi Jinping’s increasing power in the administration and the approach of the USA to the protests under the Trump administration caused Xi Jinping to react more strongly to the 2019 protests.

Keywords: China, Xi Jinping, Hong Kong, Umbrella Movement, 2019 Protests

Giriş

“Hong Kong’da bir dondurma dükkanı, müşterilerine sunduğu farklı aromalara biber gazını ekledi. Malzeme olarak önce hardal ve wasabi denediğini söyleyen dükkan sahibi, polis tarafından kullanılan göz yaşartıcı gazı çağrıştıran en yakın tadı ise öğütülmemiş biberden elde etmiş. Böyle bir dondurma üretme gerekçesini şöyle anlatıyor: “İnsanlara direnişten vazgeçmemeleri gerektiğini hatırlatacak bir tat oluşturmak istedik.” Çin yönetiminden çekindiği için adını saklı tutmayı tercih eden Hong Konglu dondurmacı, amacına ulaşmışa benziyor. İlk müşterilerden Anita Wong, biber gazlı dondurmanın tam da düşünüldüğü gibi kendisine geçtiğimiz yılki muhalif eylemlerde tecrübe ettiği acıyı hatırlattığını dile getiriyor: ‘Dondurma biber gazı tadında. Önce nefes alışınızı güçleştiriyor, sonra acı bir tat ve boğazda yanma. Bu bana gösterilerimiz sırasında hissettiklerimi ve bunları unutmamam gerektiğini düşündürdü.’” (Saatçi, 2020).

Hong Kong’da biber gazlı dondurma üretilmesi aslında protestoların hayatın olağan bir parçası haline geldiğinin iyi bir işareti olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, Hong Kong protestolarıyla ilgili bir arşiv çalışması yapıldığında sadece 2019 ile sınırlı olmayan bir olay olduğunu ve ilerleyen yıllarda da benzer gelişmelerin olacağını öngörebilmek mümkündür.

Çin’in küresel bir güç olarak yükselmesi beraberinde birçok siyasi sorununu daha fazla öne çıkarmıştır. Bunlardan biri de, Hong Kong’daki protesto dalgalarıdır. Hong Kong tarihsel süreçte Çin için önemli bir yere sahip olmuştur. Özellikle 1997’den sonraki sürece bakıldığında Hong Kong-Çin ilişkilerinde ciddi gerilimler yaşandığı görülmektedir. Temelde ekonomik önemiyle öne çıkan Hong Kong’un siyasi anlamda Çin yönetimiyle yaşadığı sorunlar güvenlik güçlerinin dahil olduğu şiddetli çatışmalara kadar varmıştır.

Çalışmada Çin Devlet Başkanı Xi Jinping dönemine odaklanılmış ve bu dönemde yaşanan 2014 Şemsiye Hareketi ve 2019 protestoları incelenmiştir. Böylece, 2012’den beri Çin Devlet Başkanı olarak görev yapan Xi Jinping’in kendi dönemde beş yıl arayla patlak veren Hong Kong protestolarına yaklaşımı gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ilk olarak Xi’nin liderliğinde öne çıkan konular ele alınmış, politik yaklaşımından hareketle Hong Kong olaylarına bakışının temelleri gösterilmiştir. Sonraki bölümde, kronolojik olarak 2014 Şemsiye Hareketi ve 2019 protestolarında yaşanan gelişmeler ve Xi’nin bu protestolara yaklaşımı ele alınmıştır. Böylece, Xi’nin Hong Kong’da meydana gelen iki önemli gelişmeye yaklaşımındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Çalışma, Hong Kong protestolarını Xi yönetiminin yaklaşımı açısından inceleyerek ilgili literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Xi Jinping ve Liderliği

*Xi Jinping: “Çin devrim ihraç etmez,
Çin açlık ve fakirlik de ihraç etmez ve
Çin sizinle dalga geçmez.”
(Blanchard, 2012)*

1953 Pekin doğumlu olan Xi Jinping, 1975-1979 arasında Tsinghua Üniversitesi'nden Kimya mühendisliği diplomasıyla ve hukuk alanından lisansüstü derecesiyle mezun olmuştur. Xi, Başbakan yardımcılığı görevini yapan Xi Zhongxun'un oğlu olarak Çin Komünist Partisi elitlerinin arasında büyümüştür. Kurucu lider Mao tarafından tasfiye edilen babasının 1952 yılında hapis cezası alması üzerine çocukluğunun yedi yılını kırsal kesimlerde mağara evlerinde geçirmek zorunda kalmış, babasının siyasi geçmişinden dolayı Komünist Parti'ye üye olması gecikmeli olarak gerçekleşmiş, 1974 yılında 21 yaşında Çin Komünist Partisi (ÇKP) Gençlik Örgütü'ne katılmıştır (Ekonomitör, 2018; Yılmaz, 2019; BBC Türkçe, 2017).

1969-1975 yıllarında Şaanşi eyaletinde gençlik kollarında, 1979-1982 arasında merkezi ordu komitesi ofisi sekreterliği, 1982-1985 arasında Hıbey eyaletindeki Cıngding kasabasında parti komitesi yardımcı sekreterliği, 1985-1988 arasında Fujian eyaleti Şiamın kentinde vali yardımcılığı, 1996 yılına kadar Fujian eyaleti parti organlarında görevler üstlenmiştir. 1996-2002 arasında Fujian eyaletindeki parti komitesi sekreter yardımcısı olan Xi, 2002-2007 arasında Zhejiang'da parti komitesi sekreterliği, 2007'de Şanghay şehri parti komitesi sekreterliğinin ardından 2008'de Çin Devlet Başkan Yardımcısı olmuştur. 15 Kasım 2012'de ÇKP Genel Sekreteri, 14 Mart 2013'te ise Çin Devlet Başkanı olmuştur. ÇKP 19. Ulusal Kongresi tarafından Xi'nin “Çağımızda Çin'e özgü sosyalizme ilişkin görüşleri”nin partinin tüzüğüne geçirilmesi, Mao'dan sonra ilk defa bir liderin sözlerinin kendisi hayattayken anayasaya alınması bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Çin halkının gözünde yolsuzlukla mücadelesindeki kararlığı ile yükselen Xi döneminde Çin daha önce görülmediği ölçüde uluslararası politika sahnesinde rol almaya başlamıştır. Ülkesinde “Baba Xi” lakabıyla güçlenen Xi, iki dönemle sınırlı olan görev süresini anayasada yaptığı değişikliklerle uzatmıştır. Bu durumda Xi'nin Mao'dan sonraki en güçlü isim olarak anılmasını sağlamıştır (Haberler, t.y.; Ekonomitör, 2018; Yılmaz, 2019).

Buna karşın belirtmek gerekir ki, Xi'nin Devlet Başkanı olması Batı medyasında reformcu lider olduğu ve ekonomideki serbestleşmenin siyasette de olacağı beklentilerini doğurmuştur. Ancak Xi yönetiminin aksi yöndeki politikaları Batı medyası ve akademisinde hayal kırıklığı yaratınca Xi'nin Mao'laştığı üzerinden analizler yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca, Xi'nin sıklıkla kıyaslandığı Mao ve Deng Xiaoping'in aksine devrimci bir geçmişten gelmemesi, idari başarıları sayesinde

yönetimde yükselmesi gücünün ÇKP üzerinden şekillenmesine ve aldığı kararlarda da ÇKP'nin baskın bir role sahip olmasına neden olmuştur (Demir, 2020).

“Tek Kuşak Tek Yol Projesi” ile küresel ticarete söz sahibi olmak isteyen Xi, Çin'i 2035'e kadar modern bir sosyalist ülke, 2050'ye kadar küresel bir güce dönüştürme sözünü vermiş ve “Çin Rüyası”nı gerçekleştireceğini açıklamıştır. Xi'nin bu amaçlarını gerçekleştirmesi durumunda ABD ekonomisinden 1.5 kat daha büyük hale gelmesi ve dünya GSMH'sinin %30'unu üretmesi söz konusu olacaktır (Nathan, 2016, s. 11). Xi'nin küresel ekonomiye etki edecek söz konusu projesi döneminde en fazla gündem yaratan gelişme olmuştur. Buna karşın, Xi yönetiminde internet üzerindeki sansür, muhalif isimlerin ve insan hakları avukatlarının tutuklanması gibi uygulamalar ülkedeki özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olmuş, söz konusu kısıtlayıcı tedbirler nedeniyle bazı yorumcular tarafından Xi “Başkan Mao'dan beri en otoriter lider” olarak kabul edilmiştir (BBC News, 2018).

Xi Jinping'in bir ekonomik reformcu, küresel liderlik için en iyi isim, Çin halkı arasındaki en popüler kişi ve Çin'in iç işlerine odaklanmak için istikrarlı dış ilişkiler kuran bir lider olarak değerlendirildiği görülmüştür. Buna karşın, Xi'nin baskıcı politikalarına karşın Çin'in önemli bir kısmında iş dünyasından entelektüel kesimlere kadar memnuniyetsizlikler de söz konusudur. Bir yandan işçi kesiminin protestoları Xi döneminde iki kat artarken, diğer yandan aktivistlerden gazetecilere ve girişimcilere kadar birçok kesimden demokratik reform çağrıları gelmiştir. Bangladeş, Kazakistan ve Sri Lanka'daki protestolar da göstermiştir ki, Çin'in bu ülkelerdeki yatırımlarıyla ilgili de önemli sorunlar yaşanmaktadır (Economy, 2018a, s. 68-74).

Dönemin Avustralya Başbakanı Kevin Rudd'un “Xi'nin, Deng'den sonra Çin'in en güçlü lideri olacağını yazmıştım ancak yanılmışım. Xi, Mao'dan beri Çin'in en güçlü lideridir.” (Rudd, 2018) şeklindeki açıklaması Xi dönemindeki gelişmelerin dikkat çekici yönünü yansıtmaktadır. Xi, sert bir lider imajını sürdürmeye çalışmaktadır. Diğer isimlerle kıyaslandığında Xi'nin etkili bir güç olduğu görülmektedir. Karar alma sürecinde kenara itilemeyen önemli bir siyasi figür olarak Xi'nin Mao haricindeki diğer liderlerden çok daha fazla güce/yetkiye sahip olduğu görülmektedir (Pei ve Schmitt, 2020). Zhang (2019) Xi Jinping doktrininin ulusal canlanma, küresel topluluk ve Çin'in katkısı söylemleri üzerinden inşa edildiğini belirtmiştir.

Xi'nin “Yeni çağda Çin karakterinde bir sosyalizm” doktrini 14 temel prensipten oluşmaktadır (BBC Türkçe, 2017):

- Parti liderliğinin ülkedeki tüm işleyişte söz sahibi olması
- İnsan odaklı bir yaklaşıma odaklanma
- Kapsamlı reformlara devam edilmesi
- Gelişim için yeni bir vizyon belirlenmesi
- Halkın yönetime katıldığından emin olunması

- İktidarın her biriminin kanun çerçevesinde çalıştığından emin olunması
- Temel sosyalist değerlerin korunması
- Yaşam standartlarının yükseltilmesi ve garanti altına alınması
- Doğa ve insan arasındaki uyumun sağlama alınması
- Ulusal güvenlik için bütünsel bir yaklaşıma geçilmesi
- Silahlı kuvvetlerde Parti liderliğinin mutlak yönetiminin korunması
- “Tek Ülke İki Sistem” prensibinin korunması ve ulusal birliğin yayılması
- İnsanoğlu için ortak bir gelecek fikrinin hakim olduğu bir toplum inşası
- Parti ekseninde titiz ve tam bir iktidar faaliyeti yürütmek

Bu ilkelerden biri olan “‘Tek Ülke İki Sistem’ prensibinin korunması ve ulusal birliğin yayılması”, Hong Kong’daki gelişmelerle birlikte düşünüldüğünde Xi’nin protestolara yaklaşımını öngörebilmek mümkün olmaktadır.

Rudd (2018) da, Xi yönetiminde Çin’in dünya görüşünde “7 temel öncelik” belirlemiştir. Bu önceliklerden biri de “ulusal birlik” olmuştur. Bu öncelik de Çin’in Hong Kong gibi “sorunlu” olarak gördüğü bölgelerle alakalı ilişkilerini şekillendirmektedir.

Hong Kong’un Önemi

Acemoğlu ve Robinson (2020, s. 269), “her ne kadar Çin’e çok yakın olan ve aynı kültürel geçmişe sahip Hong Kong ve Tayvan, özgürlük taleplerini güçlü biçimde ortaya koyan toplumlar yaratmış olsalar da Çin farklı bir yöne gitti.” şeklinde iki tarafın birbirinden farklılaşabildiğinden bahsetmiştir.

Hong Kong, 1842’de Çin’in “Afyon Savaşını” Britanya’ya karşı kaybetmesinden sonra Nanjing Anlaşması’yla devredilmiştir. 1 Temmuz 1898’de Çin, Britanya’ya Hong Kong dahil olmak üzere bölgedeki birçok adayı imzalanan “kira sözleşmesiyle” vermiştir. Böylece Hong Kong, uzun yıllar Britanya hakimiyetinde kalmıştır (Mercan ve Çam, 2019). Hong Kong, 1984 yılında İngiltere ve Çin’in üzerinde anlaştıkları “Ortak Deklarasyon” çerçevesinde Çin’e devredilmesi kararlaştırılmıştır. Ortak deklarasyona göre, Hong Kong “Özel İdari Bölgesi” (*Special Administrative Region/ SAR*) olarak 1997 yılında Çin’e devredilecek, 2047 yılına kadar “Tek Ülke, İki Sistem” adı verilen politika çerçevesinde sadece dış politika ve savunma gibi alanlarda Çin’e bağlı kalarak, kendi yasama meclisi tarafından oluşturulan yasalara göre yönetilecektir. Çin, Hong Kong Temel Yasası’nda geçen demokratik yönetim ve genel oyla seçimi mümkün kılan maddeleri, Ulusal Halk Kongresi tarafından belirlenecek koşullara tabi olmak kaydıyla vermiştir. Kısacası Hong Kong Temel Yasası, demokrasinin ne zaman ve nasıl uygulanacağına dair son sözü Çin’e bırakmıştır. Çin Ulusal Halk Kongresi’nde Hong Kong’a temsil hakkı tanınmış, ancak bu temsil hakkı halkın görüş ve şikayetlerini demokratik

bir şekilde iletmesini sağlamak yerine, Çin'in merkezi kontrol gücünü sağlamlaştırmasına hizmet etmiştir. Protestoları tetikleyen tüm bu süreçler, Hong Kong halkı tarafından Baş Yönetici ve idare konseyinin genel oy ile seçilmesi çağrısına dönüşmüştür (Dirlik, 2014).

Hong Kong ile ilgili belirsizlikler güncel bir konu olmanın ötesindedir. Aktif bir sivil toplu ve özgür basınına rağmen doğrudan seçilen bir hükümete sahip olmaması Hong Kong için dikkat çekicidir. İngilizler, profesyonel ve iş insanlardan oluşan bir konseyin danışmanlığında idare edilen Hong Kong'un 1997'deki devir teslim sürecinde "Hong Kong'un siyasi kaderi ipin üzerinde, dengede asılı [kalmıştır.]" (Becker, 2007, s.136). 1997'deki devir sürecinde Çin'in egemenliği ve yönetimi üstlenirken statükoyu koruyacağından hareketle yapılan plandaki bir madde olan "'yurtsever' bir belediye başkanını (!) seçecek" ifadesi aslında Hong Kong ile kurmak istediği bağa işaret etmektedir (Kemenade, 1999, s. 68). 1997'deki devir, vatan topraklarının neredeyse kutsal niteliğine (Çin'in bakış açısı) karşı sömürge topraklarından nasıl vazgeçebileceğini (Britanya'nın bakış açısı) göstermektedir. İki bakış açısından da, o topraklarda yaşayan insanların görüşlerinin pek önemi yoktur (Goldstein ve Pevehouse, 2015, s. 247).

Çin'e devredildiği 1997 yılında Hong Kong'un ilk Baş Yöneticisi Çin tarafından belirlenen Tung Chee-hwa olmuştur. Tung Chee-hwa, 1998'de yapılan ilk seçimden sonra 2005'e kadar görev yapmıştır. Hong Kong'da Tung dönemi uygulanmak istenen tartışmalı Ulusal Güvenlik Yasası ve ekonomik kriz nedeniyle ilk protestolar gerçekleşmiştir (Mercan ve Çam, 2019). 2003 yılında meclise sunulan 23. madde olarak da anılan Ulusal Güvenlik Yasası ile "Çin Halk Cumhuriyeti rejimini yıkmaya yönelik ihanet, isyan, ayrılıkçı söylemler ve devlet surlarının çalınması" gibi geniş bir kapsamda tanımlanan her türlü siyasi örgütlenme ve etkinlik yasaklanmak istenmiştir. Hong Kong halkı sahip olduğu özgürlüklerin ihlal edilebileceğinden endişe duyarak yasaya karşı sert tepkiler göstermiştir. 1 Temmuz 2003'te yasaya karşı yapılan protestolar sonrasında Liberal Parti genel başkanı Michael Tien, yasanın mecliste oylanmasını erteleme çağrısı reddedildikten sonra hükümetin İcra Konseyi'nden istifa etmiştir. Bu sebeple mecliste yeterli destek bulamayan yasa süresiz olarak rafa kaldırılmıştır (Gunia, 2019).

Hong Kong meclisinden geçmeyen Ulusal Güvenlik Yasasına karşılık Çin hükümeti Hong Kong üzerindeki hakimiyetini artırabilmek amacıyla 2004 yılında, Hong Kong seçim sistemini 1984 yılında yapılan Ortak Deklarasyon anlaşmasını öne sürerek değiştirme hakkının olduğunu iddia etmiştir (BBC Türkçe, 2014). Hong Kong Baş Yöneticisi Tung Chee-hwa, Ulusal Güvenlik Yasası sebebiyle başlayan protestolardaki başarısızlığından dolayı istifa etmiştir (Chan ve Lee, 2007, s. 94).

Tung'un istifasının ardından 2005-2012 yılları arasında yine Çin yönetiminin belirlediği tek isim olan Donald Tsang Yam-kuen, Hong Kong'un ikinci Baş Yöneticisi görevine getirilmiştir (Mercan ve Çam, 2019). Tsang Yam-kuen döneminde -2008 yılında- Çin beklenmedik bir açıklama yaparak, 2017'den itibaren

Hong Kong'da doğrudan seçimlere izin verilebileceğini açıklamıştır (BBC Türkçe, 2014).

Hong Kong'un üçüncü Baş Yöneticisi Leung Chun Ying ise 1.200 kişiden oluşan ve çoğunluğu Çin merkezi hükümeti tarafından atanan seçim komitesi tarafından 1 Temmuz 2012'de seçilmiştir (Mercan ve Çam, 2019). Leung hükümeti 2012 yılında, ilk icraatı olarak Hong Kong eğitim sistemini ve öğrencileri ilgilendiren bir yasa gündeme getirmiştir. Yasa ile birlikte Hong Kong eğitim sistemi müfredatında Çin tarihi, kültürü ve ulusal kimliği ile ilgili konuları içeren bir düzenleme yapılmak istenmiştir. Öğretmenler, öğrenciler ve veliler müfredat değişikliğini kabul etmemiş, şehrin dört bir tarafında protestolar düzenlenmiştir. 2012 yılı Ağustos ayında, Hong Kong hükümet binası etrafında protestoların artması sonucunda Leung hükümeti Eylül 2012'de geri adım atarak değiştirilmek istenen müfredatın uygulanmayacağını ve yasanın geri çekildiğini açıklamıştır (Gunia, 2019).

Nye ve Welch'in (2018, s.378) dikkat çektiği gibi, Britanya'nın 1997 yılında Hong Kong'u geri verirken, Hong Kong'daki demokrasiyi 50 yıl boyunca koruyacak sınırlayıcı şartlar koyması "egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve haysiyetini hiçe sayan tavırlara karşın [Çin'in] bu kadar duyarlı olmasında şaşılacak bir şey yoktur."

2014 Şemsiye Hareketi

"Hong Kong'da konuşulan Çince (Kantonca), Pekin'deki Mandarin Çincesinden farklıdır.

Bu farklılık, yazı dilinde çok fazla soruna neden olmazken, konuştuğularını zaman Pekinli ile Hong Konglu birbirlerini anlamıyorlar (Öğütçü, 1998, s. 227)."

Xi Jinping, Hong Kong'da siyasi ağırlığını korumak için sert kararlar almıştır. Bu doğrultuda, Çin'in hassas olarak kabul edilen konularda kitap satan kitapçıların tutuklanması, okulların vatansever eğitimleri benimsemesi için zorlanması, Çin ulusal marşına saygısızlık yapanların cezalandırılmasını sağlayan bir kanunun kabul edilmesi gibi uygulamaları dikkat çekmiştir. Bu süreçte, bir yandan Hong Kong'daki gösteriler diğer yandan Xi'nin benzer uygulamalara devam etmesi sorunu kalıcı hale getirmiştir (Economy, 2018b, s. 52).

Hong Kong'daki 2014 Şemsiye Hareketi, 1989'daki Tiananmen Hareketi'nden sonra Çin topraklarında yaşanan en önemli demokrasi yanlısı protesto olarak görülmüştür. Hong Kong'da 1989'daki Tiananmen Hareketi'nden hayatını kaybedenlerin anılması amacıyla düzenlenen anma törenleri yoğun katılımlarla düzenlenmiştir. Bu törenler, Hong Kong'daki demokrasi yanlısı aktivist kuşağın şekillenmesini sağlamış ve Çin'deki Vatansever Demokratik Hareketleri Destek-

leyen Hong Kong İttifakı (*Hong Kong Alliance in Support of Patriotic Democratic Movements in China*) gibi sivil toplum örgütlerini, Hong Kong Demokratik Partisi gibi demokrasi yanlısı partileri kurmuşlardır. Ayrıca, söz konusu aktivist gruplar tarafından Hong Kong'daki 1989 Tiananmen Hareketi müzesi de kurulmuştur (Lagerkvist ve Rühlig, 2016, s. 735-738).

Çin'e 1997 yılında devredilen ve "Tek Ülke, İki Sistem" modeliyle yönetilen Hong Kong halkının ilk yıllardan itibaren talebi kendi kaderini tayin etme arzusu ve genel oy prensibine dayalı doğrudan seçim uygulaması olmuştur. Hong Kong halkına rağmen Çin hükümeti ise, Seçim Komitesi'nin denetlemesine tabi olacak bir sistemi istemiştir. Çin yönetiminin Hong Kong halkının istemiş olduğu genel oy prensibindeki kararlı ve sert tutumu, 2014 yılında meydana gelen ve iki ayı aşkın süre boyunca devam edecek olan "Şemsiye Hareketi"nin başlamasına sebep olmuştur (Chow, 2015, s.2-3). Hong Kong'lu öğrenciler 22 Eylül 2014 tarihinde, genel seçim öncesi adayları inceleme ve seçimlere bazı kısıtlamalar getirmek isteyen Çin hükümetine karşı, sloganı "Aşkla ve Barışla" olan "Merkezi İşgal Et" hareketini başlatmıştır. Hong Kong polisi protestoculara sert müdahalelerde bulunmuştur. Polisin protestoculara müdahalesi sırasında kullanılan biber gazı ve coptan kendilerini korumak için kullanmış oldukları şemsiyeler protestoların sembolü haline gelmiş ve protestolar "Şemsiye Hareketi" olarak anılmaya başlamıştır (Chan, 2014, s.5).

Seçilmiş bir hükümete sahip olmak, artan bağımsızlık duygusu ve demokrasi talebi Hong Kong'a daha büyük bir meşruiyet kazandıracığı için, Çin hükümetinde endişeye neden olmuştur. Çin için demokrasinin gelişmiş olduğu bir Hong Kong, kontrol edilmesi çok zor bir bölge anlamına gelmektedir (Ortmann, 2015, s.47). Bu sebeple Çin Hong Kong üzerinde baskısını artırmıştır.

Şemsiye Hareketi incelendiğinde, diğer ülkelerde meydana gelen toplumsal hareketlere benzer şekilde, toplumun farklı kesimlerinin bir araya geldiği görülmüştür. Sosyal demokratlar, farklı görüşlere sahip öğrenci grupları, Çincenin Kantonca yerine eğitim dili olmasına karşı eylem yapan gruplar, çevreciler ve kendini sistem karşıtı olarak adlandırılan çeşitli görüşlerden gruplar Şemsiye Hareketi'ne destek vermiştir. Şemsiye Hareketi'ne katılan farklı görüşlerdeki grupların ortak amacı ise Hong Kong seçim sistemine Çin'in etkin bir şekilde dahil olmasını protesto etmek ve doğrudan seçim talebini dile getirmek olmuştur (Ergenç, 2015, s.302).

Çin, 10 Haziran 2014'te Hong Kong'un geleceği hakkında almış olduğu kararları açıklayan Beyaz Kitap adı altında bir rapor yayınlamıştır. Rapora göre, Çin'e bağlı bir özerkliğe sahip olan Hong Kong'un çıkarlarının Çin'den sonra geldiğini, Çin'in bir parçası olan Hong Kong'un Çin halkından farklı bir ayrıcalığa sahip olamayacağı vurgulanmıştır (Ergenç, 2015, s.301). Hong Kong halkı yayınlanan rapora tepki göstermesine rağmen, Çin hükümeti daha ileri bir adım atarak 31 Ağustos 2014'te daha önce 2008 yılında açıklamış olduğu 2017 seçimleri kararını değiştirerek Hong Kong'da seçimlerin doğrudan ve genel oy ile yapılmayacağı-

nı açıklamıştır. Çin, Hong Kong Seçim Komitesi üzerinden dolaylı olarak Baş Yönetici seçimlerinin olacağını ve seçimlere girebilecek olan iki veya üç adayın Seçim Komitesi tarafından “vatanseverliklerinin uygun derecede olduğuna” dair onay şartı ile seçimlere girebileceklerini açıklamıştır (Ergenç, 2015, s. 297-298).

Çin hükümeti almış olduğu bu karar ile Hong Kong’u siyasi açıdan kontrol altına almak istemiştir. Hong Kong Baş Yönetici seçimlerine Çin’in karışmamaacağı konusundaki sözlerini yerine getirmemesi Hong Kong halkının tepkisine ve kitlesel protestolara neden olmuştur (Sobır, 2019).

Hong Kong hükümeti yaşanan ilk protestolarda müdahale etmeyi değil, protestoları izlemeyi tercih etmiştir. Protestoları birkaç hafta sadece izleyen hükümet, protestolarda dikkat çeken ve aktif rol oynayan öğrenci gruplarıyla görüşebileceğini açıklamıştır. Hong Kong hükümeti ve protestocular arasında 21 Ekim 2014 tarihinde yapılan görüşmelerde uzlaşa sağlanamamış ve nihai amacına ulaşamamıştır. Görüşmelerin istenilen başarıya ulaşmamasında iki temel sebep vardır. Birincisi, Hong Kong hükümeti krizin çözümünde özgür bir karar verici değildir. Çin yönetimi protestoların ilk gününden itibaren istenilen taleplere asla taviz verilmeyeceğini her açıklamasında dile getirmiştir. Bu sebeple Hong Kong hükümetinin Çin’in yapmış olduğu açıklamalar dışında farklı bir karar vermesi mümkün olmamıştır. İkinci sebep ise, öğrenci gruplarının görüşmelere katılmadan önce asgari hedeflerini ve dolayısıyla protestoları bitirmek için neleri kabul edeceklerini belirlememiş olmalarıdır. Dolayısıyla her öğrenci grubu kendi taleplerini sunmuş ve görüşmeler bir sonuca ulaşamamıştır (Bush, 2014). Şemsiye Hareketi’nin temsilcilerinden olan 17 yaşındaki öğrenci lideri Joshua Wong, protestolarda en etkili isim olmuş ve daha sonra protestolara katılımından dolayı hapse atılmıştır (Gunia, 2019).

Görüşmelerde istenilen sonucu alamayan protestocular Şemsiye Hareketi’nin ana talebini tam demokrasi isteği olarak belirlemişlerdir. Protestocular Hong Kong Baş Yöneticisinin doğrudan seçimler yoluyla halk tarafından seçilmesini istemiştir. Çin yönetimi ise belirlemiş olduğu kriterlere göre seçilen yönetici üzerinde tam denetim hakkı konusunda ısrar etmiştir. Protestocuların ikinci talebi ise görevde bulunan ve Çin yanlısı olarak bilinen Baş Yönetici Leung Chun-ying’in istifa etmesidir. Protestocular Çin’in emirlerini uygulayan bir yönetici olduğu düşüncesiyle Leung Chun-ying’in istifasını istemişlerdir. Yönetici olarak seçildiği 2012 yılında, Seçim Konseyi’nin 1.200 üyesinden 689 oy alarak kazanan Leung, protestocular arasında “689” olarak adlandırılmıştır (Iyengar, 2014).

Çin yönetimi protestoları “yasadışı eylemler” olarak kabul etmiştir. Ayrıca dış ülkeleri Çin’in iş işlerine karışmamaları ve yasa dışı protestolara destek verilmemesi konusunda uyarılmıştır. Hong Kong’da protestoların devam etmesiyle, Çin ordusunun müdahale edeceği söylentilerinin yayılması üzerine Hong Kong Baş Yöneticisi Leung, söylentilerin gerçek olmadığını, Hong Kong halkının sakin olması ve söylentilerle yanlış yönlendirilmemesi gerektiğini açıklamıştır. Çin yönetimi de konuyla ilgili söylentilerin asılsız olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır. Protestolara katılmayan Hong Kong halkı ise, Çin karşısında protestocuların şans-

larını zorladıklarını ve protestoların büyümesi ile Hong Kong'un ciddi zararlar göreceği korkusunu dile getirmişlerdir (BBC Türkçe, 2014). Çin Komünist Partisi sözcüsü protesto ile mücadelede Hong Kong kanunlarının etkili ve yeterli olduğunu, Hong Kong yönetiminin protestoculara taviz vermeyeceğini ve protestoların “başarısızlığa mahkum” olacağını söylemiştir (Connors, 2015).

Uluslararası medyada Hong Kong'daki protesto gösterileri önemli bir haber değeri taşıırken, Çin medyası sadece Çin yönetiminin görüşlerini yansıtan ve protestocuları yasadışı eylemciler olarak haber yapmıştır. Çin medyasında protestolarla ilgili herhangi bir haberin bulunmaması Çin halkı üzerinde Hong Kong'da yaşananlarla ilgili bilgi edinmelerini ve yorum yapmalarını engellemiştir. Çin hükümetinin protestolara medyada yer vermemesinin asıl amacı Hong Kong'da başlayan protestoların Çin'in diğer bölgelerine yayılmasını engellemektir (Deutsche Welle Türkçe, 2014). Çin yönetimi ayrıca Hong Kong protestolarının trend olduğu Instagram ve Twitter gibi sosyal medya sitelerine erişimi engellemiştir (Tharoor, 2014).

Uluslararası medyada Hong Kong protestolarına Tiananmen benzetmesi yapan haberler Çin'in oldukça tepkisini çekmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, “Hong Kong'un Çin'in bir parçası olduğunu ve Çin'e bağlı özel bir idari bölge olduğunu vurgulamış. Hong Kong'un meseleleri, Çin'in iç meselesi demektir. Protesto hareketine dışarıdan verilecek her tür desteği ve her tür müdahaleyi reddediyoruz.” açıklamalarında bulunmuştur (Deutsche Welle Türkçe, 2014).

Şemsiye Hareketi, Çin-Tayvan ilişkileri açısından da önemli olmuştur (Bush, 2014). Hong Kong'da protestoların devam ettiği 2014 yılında Xi, çok tartışılan bir açıklama yaparak Tayvan'ı Hong Kong tarzı “Tek Ülke, İki Sistem” çerçevesinde Çin'e “yeniden birleşmeye” davet etmiştir. Tayvan hükümeti ise Xi'nin davetini kabul edilebilecek hiçbir sebebin olmadığını söyleyerek reddetmiştir (Kaiman, 2014).

Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü (*The Asia-Pacific Economic Cooperation*) zirvesi için Pekin'de bulunan Hong Kong Baş Yöneticisi CY Leung, Xi Jinping ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme sonunda Xi, Hong Kong'da hukukun üstünlüğü ve sosyal düzeni korumak için gösterdikleri çabalardan dolayı Leung ve hükümetini desteklediğini söylemiştir. Merkezi hükümetin “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesi ve Temel Yasa konusunda kararlı olmaya devam edeceğini vurgulayan Xi, Hong Kong ve Makao'da uzun dönem istikrar ve refahı sürdüreceklarını söylemiştir (Durul, 2014).

Çin, Xi Jinping öncesi dönemde Hong Kong özerkliğine saygı duymuş, yıllar içerisinde yapmak istediği yasal düzenlemeler ile Hong Kong üzerinde bir üstünlük kurmak istemiştir. Fakat Xi dönemi ile birlikte yapılan yasalara bakıldığında Hong Kong'un özerkliğini tehlikeye atan bir yaklaşım sergilendiği görülmüştür. Xi'nin bu yaklaşımı, Çin'in özerk bölgelere otoriter bir yönetim dayatmasında yani “Tek Ülke” ilkesinde ne kadar kararlı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Perlez, 2020). Xi 2014 Şemsiye Hareketi protestolarını, Çin yönetimine yönelik doğrudan bir siyasi meydan okuma olarak hem kendi yöneticiliği açısından hem de

Çin'in "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesi konusundaki kararlılığı için belirleyici bir sınav olarak görmüştür (Gracie, 2014).

Xi, 2014 Şemsiye Hareketi protestolarında taviz vermemiştir. Çünkü başta anakara olmak üzere diğer özerk bölgelerde oluşabilecek benzer protestoların başarılı olabilecekleri düşüncesini göze almamıştır. Aynı şekilde Xi, Hong Kong'daki protestoları 1989'daki Tiananmen Meydanı'nda yaşanan askeri müdahale sonucu gibi bitirmeyi de göze almamıştır. Bu müdahalenin gerçekleşmesi durumunda Pekin'in Tayvan'ı barışçıl bir şekilde Çin'in parçası haline getirme çabalarına da zarar verilmiş olacaktı. Xi, Hong Kong sokaklarına tank göndermemiş, ancak protestoların olabildiğince çabuk ve kansız bir şekilde sona erdirmeyi başarmıştır. Doğru stratejiyi uygulamış olan Xi, protestoları 79 gün ile sınırlı tutmayı başarmıştır (Hardy, 2014).

2019 Protestoları

Hong Kong'da 7,5 milyon nüfusuna ve 4 milyona yakın kayıtlı seçmenine rağmen, Baş Yönetici 1.200 üyeli Seçim Konseyi tarafından seçilmiştir. Seçim Konseyi ağırlıklı olarak Çin yanlısı bir tavır sergilemiştir. Bu durum "elitler demokrasisi" adıyla anılırken, halk nezdinde ise huzursuzluk ve tepki yaratmıştır. Hong Kong'daki seçimin büyük çoğunluğu Çin rejiminin kontrolündeki Konsey üyelerinin oylarıyla gerçekleşmesi, tam da Çin tarzı bir demokratik düzen anlayışına işaret etmiştir. 2017 yılında gerçekleşen Baş Yönetici seçimleri, diğer dönemlerde seçilen üç Baş Yönetici seçimlerinde olduğu gibi Seçim Konseyi tarafından yapılmış ve 1.200 üyeli konseyden 777 oy alan Carrie Lam Cheng Yuet-ngor, Hong Kong'un dördüncü ve ilk kadın Baş Yöneticisi seçilmiştir (Özay, 2017). 1 Temmuz 2017 tarihinde düzenlenen yemin töreninde Carrie Lam, Xi karşısında yemin ederek görevine başlamıştır (Xinhua, 2017a).

Seçim öncesinde Hong Kong'da yapılan kamuoyu anketlerinde rakipleri olan Hong Kong eski Maliye Bakanı John Tsang ile emekli yargıç Woo Kwok Hing'e göre sadece %30 oranında halktan destek alması Carrie Lam'ın Hong Kong adına güçlü bir lider olacağı konusunda şüpheleri artırmıştır. Seçimin bir diğer adayı olan John Tsang'ın ise seçim öncesi yapılan anketlerde demokrasi yanlılarının oylarıyla halk desteğinin %50 olması, Hong Kong'da kamuoyunun talepleri ve seçimleri arasında önemli bir farka işaret etmiştir. Çin merkezi yönetiminin Hong Kong'a müdahalelerine karşı tepkilerin yükseltildiği bir dönemde seçilen Carrie Lam, Çin yönetiminin seçtiği aday olması ve Çin merkezi yönetimine yakınlığıyla bilinmesi Hong Kong'da yönetime karşı duyulan memnuniyetsizliğin devamı anlamına gelmiştir. Hong Kong Baş Yöneticisi Carrie Lam, seçimlerin ardından "şimdi yaraları sarma ve birliği sağlama zamanı" açıklamasında bulunmuştur (Özay, 2017).

Xi Jinping, 1 Temmuz 2017'de Hong Kong'un Çin'e devredilişinin 20. yıl dönümünü kutlamak amacıyla Hong Kong'a gelmiştir. Hong Kong'da bulunan

Çin Halk Kurtuluş Ordusu Garnizonunu denetleyen Xi, burada yapmış olduğu açıklamada askerlere “Hong Kong’un refahını ve istikrarını sağlam bir şekilde korumalarını” emretmiştir. Garnizon için Xi, “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesini korumak adına önemli bir güç ve Hong Kong’un refah ve istikrarının önemli bir köşe taşı olduğunu söylemiştir (Xinhua, 2017b).

Hong Kong’da 20. yıl dönümü kutlamalarında konuşma yapan Xi, son yirmi yılda Hong Kong’daki “Tek Ülke, İki Sistem” uygulamasını, rüzgar ve yağmura rağmen güçlü ve sağlam duran bir meyve ağacının büyümesine benzetmiştir. Ayrıca Xi, “ülkenin ana merkezinde sosyalizmi ve belirli bölgelerinde kapitalizmi içeren uygulamalarla” Çin siyasi tarihinde görülmemiş bir başarı elde ettiklerini söylemiştir. Hong Kong halkı “kendilerine, Hong Kong’a ve Çin’e tam güven duymaları” gerektiğini söyleyen Xi’ye göre, gelecek nesiller, kararlı bir şekilde “Tek Ülke, İki Sistemi uygulamak ve geliştirmek” zorundadır (Xinhua, 2017c).

Hong Kong’da 2014 yılındaki Şemsiye Hareketi’nin ardından yeni protestolar, suçluların Çin’e iadesini kolaylaştıran yasa tasarısının 3 Nisan 2019 tarihinde Hong Kong Yasama Meclisi’ne sunulmasıyla başlamıştır. Hong Kong vatandaşı olan Tong-kai Chan adlı bir gencin, Tayvan’da hamile olan kız arkadaşını öldürmesi üzerine Tayvan hükümetinin Hong Kong’dan suçlunun iadesini talep etmesi üzerine yasa tasarısı hazırlanmıştır. Çin’in Tayvan’ın egemenliğini tanımamasından dolayı Hong Kong ile Tayvan arasında suçluların iadesine dair bir anlaşma yapılmamıştır. Suçlunun Tayvan’a iadesi için Hong Kong Yasama Meclisi’nde iç mevzuatta değişiklik yapma çalışmaları, mevzuata eklenmek istenilen madde sayesinde Çin’e ve Çin’in Makao Özel İdare Bölgesine de iade etme imkanı sağlamıştır (Sobır, 2019). Bu sebeple yasanın hukukun üstünlüğü, özgürlük ve özerklik statüsüne zarar verebileceği endişeleri üzerine 2019 protestoları başlamıştır (Ekrem, 2019).

Hong Kong’un “suçluların” sığındığı bir şehir haline geldiğini öne süren, Hong Kong Güvenlik Bakanı John Lee, “İade Yasasını” hazırlama fikrini ortaya atan ve yasa tasarısını oluşturan kişi olarak ön plana çıkmıştır (Öney, 2019). Hong Kong Baş Yönetici Carrie Lam de, yasa tasarısının önemli ve gerekli olduğunu, “Hong Kong’un adaleti savunmasına ve uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesine yardımcı olacağını” söylemiştir. Yasa tasarısına karşı çıkan milletvekilleri ise yapılacak değişikliğin, Hong Kong’un özgürlüklerini ortadan kaldıracak olduğunu ve Çin’in Hong Kong’daki siyasi muhalifleri hedef almasıyla sonuçlanacağını savunmuşlardır. Hong Kong Parlamentosunda, yasa tasarısına karşı çıkan milletvekilleriyle, Çin yanlısı milletvekilleri arasında kavga çıkmış ve çok sayıda milletvekili yaralanmıştır (Saçaralp, 2019).

Hong Kong meclis binası önünde toplanan ve meclis binası içerisine zorla girilen protestocular, meclis genel kurul salonuna Britanya sömürgesiyken kullanılan Hong Kong bayrağını asmıştır. Polis, protestocuları biber gazı kullanarak parlamentodan çıkarması üzerine protestolar meclis binası önünde devam etmiştir. Baş Yönetici Carrie Lam, protestocuları sert sözlerle eleştirmiş ve protestocuların

“aşırı güç kullandıklarını” belirterek, “bu ciddi şekilde kınamamız gereken bir durum, çünkü Hong Kong’da hiçbir şey hukukun üstünlüğünden daha önemli değildir” demiştir. Olayların ardından Çin hükümeti Carrie Lam’a ve emniyet güçlerine destek mesajı vermiştir. Çin hükümet sözcüsü protestoları, “hukukun üstünlüğünü ayaklar altına alan ağır yasadışı eylemler” olarak tanımlayarak “Hong Kong’un temel çıkarlarına aykırı” olduğunu açıklamıştır (Deutsche Welle Türkçe, 2019).

Hong Kong sokaklarında başlayan küçük protestolar, Çin ve Hong Kong hükümetlerini hedef alan geniş kapsamlı protestolara dönüşmüştür. Hong Kong’da protestocular protestoların bitmesi için hükümete beş talepte bulunmuştur. Talepler; suçluların iade yasasının tamamen kaldırılması, tutuklu bulunan protestocuların serbest bırakılması, hükümet tarafından “isyan” suçlamasının kullanılmaması, polis müdahaleleriyle ilgili bağımsız bir soruşturma yapılması ve Hong Kong Baş Yönetici seçimlerinde genel oy hakkı tanınmasıdır (Korkmaz, 2019a).

Hong Kong yönetimi protestocuların taleplerine ilişkin herhangi bir açıklama yapmamış ve Çin merkezi hükümetin taviz vermeme konusundaki kararlı yaklaşımını uygulamıştır. İstenilen tüm taleplere rağmen yasa tasarısının Yasama Meclisi’nde kabul edilmesi durumunda protestolar dışında bazı hukuki sorunlarda ortaya çıkacaktır. Çin’in imzalamış olduğu Ortak Deklarasyona göre, Hong Kong’un kendi yargı sistemi vardır. Yasanın kabul edilmesiyle Çin ve Hong Kong Ceza Hukuku arasında uyumsuzluk gündeme gelecektir. Çin Ceza Hukuku’nda suç sayılan birçok eylem, Hong Kong yasalarında suç sayılmamıştır. Bu sebeple yasa tasarısı, Hong Kong halkı için olumsuz sonuçlar yaratabilecektir (Sobır, 2019).

Protestolar sırasında özellikle Çin’in ulusal simgelerine zarar veren protestocular, Çin medyasının sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Çin medyası protestoculara daha sert müdahale edilmesi gerektiğini ifade eden yayınlar yapmıştır. Çin Savunma Bakanlığı sözcüsü Wu Qian, Çin’in Hong Kong hükümetine ve polisine olan desteğini ve güvenini vurgulamış, Çin medyasında çıkan müdahale edilebileceği yönündeki haberlere karşılık “Hong Kong yönetimi tarafından bir talep gelmesi durumunda Çin Ordusunun kamu düzenini korumak için müdahale edebileceğini” açıklamıştır. Çin hükümeti Hong Kong yasasının 14. maddesine göre, Hong Kong hükümetinin “gerektiğinde, kamu düzenini korumak ve felaket gibi durumlarda Çin merkezi hükümetinden yardım isteyebileceğini” belirtmiştir (Korkmaz, 2019a).

Protestolar, Hong Kong’da giderek demokrasi yanlısı ve Çin’e yakın olan güçler arasında bir mücadele görüntüsüne dönüşmüştür. Protestocular 2019 Ağustos ayında Hong Kong Havaalanına girmiş, protestolar sebebiyle uçuşlar yapılamamış ve havaalanı bir süreliğine kapanmıştır. Hong Kong’da yaşanan protestolara ek olarak Çin’in Hong Kong’un yakınlarındaki Shenzhen şehrine çok sayıda askeri yığınak yapması bir müdahaleye hazırlandığı görüntüsü vermiştir. Çin’in protestocular için açıklamalarında kullandığı “isyncılar” tanımlaması, havaalanı protestolarının ardından “terörist eylemciler” olarak sert bir yaklaşıma dönüşmüştür (Çelikkol, 2019).

Çin devlet konseyine bağlı Hong Kong ve Makao İşleri Ofisi'nden yapılan açıklamada, Çin'e zarar verebilmek için Hong Kong'un bir üs olarak kullanıldığını, Hong Kong'daki protestoların barışçıl gösteri kapsamının çok ötesine geçtiğini ve "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesine zarar verildiğini belirtmiştir. Hong Kong Baş Yönetici Carrie Lam'ın protestoların devam etmesi üzerine "Hong Kong'daki durum daha da kötüye giderse Çin hükümeti oturup seyretmeyecektir" şeklindeki açıklaması Çin'in müdahale olasılığının olduğu algısını güçlendirmiştir (Korkmaz, 2019a). Hong Kong'da bulunan Kızıl Ordu Garnizon komutanı da, protestoların "Tek Ülke, İki Sistem ilkesini tehlikeye attığını" ileri sürerek "asla kabul edilemez olduğunu" ve "gerekirse müdahale edebileceklerini" açıklamıştır (Yıldızoğlu, 2019).

Çin yönetiminin protestocular ile sokaklar dışında mücadele ettiği bir diğer alan sosyal medya olmuştur. Sosyal medya üzerinden Çin ile protestocular arasında "propaganda savaşı" yürütülmüştür. Çin kendi halkı için kurmuş olduğu milyonlarca kamera ve yüz tanıma sistemiyle iç güvenlik kontrolünü sağlarken, Hong Kong da sosyal medya üzerinden organize olan "lidersiz protestoları" kontrol altına almakta zorlanmıştır. Çin yönetimi sosyal medyada protestoları kontrol etmek için çok sayıda hesap açmış ve karşı propaganda çalışması yapmıştır (Kabakçı, 2019).

Çin ile ABD arasında "Ticaret Savaşları" üzerinden 2018 yılından itibaren artan gerilim, Hong Kong protestoları ile iki ülke arasında yeni gerilimlere yol açmıştır. ABD Başkanı Donald Trump başta olmak üzere ABD Kongre üyelerinin Hong Kong'daki protestoculara yönelik destek mesajları gerginliği artırmıştır. Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hua Chunying, Hong Kong'daki protestoların "ABD'nin eseri" olduğunu ve "Hong Kong'dan elini çekmesi gerektiğini" söylemiştir. Trump'ın Hong Kong'daki protestolarla ilgili Twitter paylaşımları özellikle Çin tarafında belirgin bir öfkeye neden olmuştur. Çin hükümeti protestoların dışardan destek gördüğüne dair yaklaşımını her açıklamasında gündeme getirmiştir (Korkmaz, 2019a).

Yakın dönem siyasetinde Çin'in "hainleri" tanımlamak için kullanmış olduğu "dörtlü çete"¹ etiketi Hong Kong protestolarını destekleyen üst düzey dört isim için de kullanılmıştır. Çin medyası "Hong Kong'u felakete sürükleyen 4'lü çetenin maskesi düşüyor" adlı bir video hazırlamıştır. Çin medyası videoda dörtlü çete olarak anılan kişilerin Hong Kong gençlerini yanlış yönlendirdiğini, protestoları medya ve finans konularında desteklediklerini, ABD ve Avrupa başta olmak üzere dış güçlerden protestolara destek aldıklarını savunmuştur (Kabakçı, 2019; Çalışkan, Aygün ve Aras, 2020).

¹ Mao'nun 1976'daki ölümünün ardından Çin'de kimin iktidara geleceği ile ilgili şiddetli bir mücadele başlamıştır. Mücadelenin bir tarafında Mao tarafından başbakan vekili olarak atanan Hua Guofeng ve çevresi bulunuyordu. Diğer tarafta ise, Mao'nun dul eşi Jiang Qing ve onun katılımlarını sağladığı üç kişi bulunmaktaydı. Bkz. Coase ve Wang, 2015, s. 57-60.

Xi Jinping, Ekim 2019'daki açıklamasında, “Çin'in herhangi bir yerini bölme girişiminde bulunanların bedenleri çiğnenecek ve kemikleri ufalanacak. Ayrıca Çin'i bölme girişimlerini destekleyen dış güçlerin hayalleri de Çin halkı tarafından boşa çıkarılacaktır.” şeklinde yaşanan gelişmelere karşı sert bir tepki göstermiştir (Bağ, 2019).

Hong Kong'da aylardır süren protestolar nedeniyle, Baş Yönetici Carrie Lam'ın üzerindeki baskı sürekli olarak artmıştır (Kabakçı, 2019). Bunun üzerine Lam, “toplumda çok büyük fikir ayrılıklarına yol açtığını” gerekçe göstererek, “Suçluların Çin'e İadesi” yasa tasarısının geri çekildiğini açıklamıştır (Öncan, 2019). Yasa tasarısının geri çekilmesini yeterli bulmayan protestocular, Carrie Lam'ın istifa etmesini ve diğer taleplerinin de karşılanmasını istemiştir. Yasa tasarısının geri çekilmesine rağmen protestoların devam etmesi Çin'i oldukça rahatsız etmiştir (Çelikkol, 2019).

Hong Kong'da yaşanan protestolar Hong Kong-Çin ilişkilerinde büyük bir değişime yol açmıştır. Hong Kong üniversitesinde yapılan araştırmalara göre, Hong Kong'da “Çinli” kimliğinde bir zayıflamanın ve “Hong Konglu” kimliğinde de bir güçlenmenin olduğu görülmüştür. 2008 yılında Pekin Olimpiyatları öncesinde yapılan araştırmada Hong Kongluların 18-29 yaş aralığındaki % 41.2'si ile 30 yaş üstü Hong Kongluların % 54.5'i kendisini “Çinli” olarak tanımlamıştır. 2014 ve 2019 yıllarında yaşanan protestolar sonrasında ise, Hong Kongluların sadece % 11'i kendisini “Çinli” olarak tanımlarken, 18-29 yaş aralığındaki Hong Kongluların ise sadece % 3'ü “Ben Çinliyim” demiştir (Öncan, 2019).

Hong Kong'da protestoların gölgesinde 2019 Kasım ayında yerel seçimler yapılmıştır. Sonuçlara göre 18 seçim bölgesinden 17'sini kazanan demokrasi yanlıları, Çin yanlılarına karşı büyük bir başarı elde etmiştir. Çin Dışişleri Bakanı Vang Yi, Hong Kong'da devam eden protestolara ve yerel seçimlere ilişkin “Hong Kong'da ne olursa olsun Çin topraklarının parçası olmaya devam edecek” ve “Hong Kong'un istikrarına ve refahına zarar vermeye yönelik tüm girişimler başarısız olacaktır.” açıklamasını yapmıştır (Bloomberg HT, 2019).

Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Jeremy Hunt, Çin'in 1984'te imzalanan Ortak Deklarasyona uymadığı uyarısında bulunarak “Hong Kong halkının arkasındayız ve uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesini bekliyoruz” demiştir. Çin'in Londra Büyükelçisi Liu Xiaoming ise, “bazıları Hong Kong'u hâlâ İngiliz yönetimi altında sanıyor” diyerek tepkisini göstermiştir. Büyükelçi ayrıca “Bay Hunt'a sormak istiyorum: İngiliz sömürge dönemindeki Hong Kong'da herhangi bir demokrasi var mıydı? Hong Kongluların protesto etme hakkı bile yoktu” demiş ve iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur (Korkmaz, 2019b).

Xi Jinping, Makao'nun Çin'e devredilişinin 20. yıldönümü kutlamalarında yapmış olduğu açıklamalarda, “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesinin Hong Kong ve Makao'nun geleceği için tek yol olduğunu ve dış müdahalelere karşı bir kalkan görevi gördüğünü söylemiştir. Xi, “Tek Çin” ilkesinin kırmızı çizgileri olduğunu ve kararlılıkla bu ilkeyi sürdüreceklerini vurgulamıştır. Çin'in ulusal egemenlik,

güvenlik ve kalkınma çıkarlarını korumak için “kaya gibi sağlam bir kararlılığa” sahip olduğunu ve “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesinin küresel olarak tanındığını ancak “sürekli iyileştirmelere” ihtiyaç duyduğunu söylemiştir (Siu ve Cheung, 2019).

2020 Ulusal Güvenlik Yasası ve Tepkiler

Hong Kong’da 2019 yılında “Suçluların Çin’e İadesi” yasa tasarısı ile başlayan protestolar, 2020 yılının ilk aylarında koronavirüs (COVID-19) salgını nedeniyle durma noktasına gelmiştir. Koronavirüs salgınının kontrol altına alınmasının ardından Çin Ulusal Halk Kongresinin (*National People’s Congress*), 22 Mayıs 2020’de Hong Kong’da hükümet karşıtı protestocularla etkin mücadele edilebilmesi amacıyla ulusal güvenliği güçlendiren bir yasa tasarısı sunması yeni bir protesto hareketliliğini başlatmıştır. Çin bu adımıyla ayrılıkçı ve yıkıcı faaliyetlerle terörizmi yasaklayacak yeni bir ulusal güvenlik yasası çıkarmayı amaçlamıştır (Aydın, 2020). Çin’in 22 Mayıs’ta yasa tasarısını parlamentoya sunmasının ardından 24 Mayıs’ta yasaya karşı protestolar düzenlenmiştir (Hatip, 2020).

“Ulusal Güvenlik Yasası”, 28 Mayıs 2020’de Çin Ulusal Halk Kongresi’nde bulunan 5 bin delegeden 2.878 oy alarak kabul edilmiştir. Yasanın kabul edilmesinin ardından Hong Kong Baş Yöneticisi Carrie Lam, yasanın “Hong Kong’da ulusal güvenliği tehdit eden çok küçük bir azınlığı cezalandıracağını”, “Hong Kong vatandaşlarının yasal hak ve özgürlüklerini etkilemeyeceğini” savunmuş ve Hong Kong halkının yasayı tamamen destekleyeceğine güçlü şekilde inandığını söylemiştir (Kabakcı, 2020). Çin’in Hong Kong’daki İrtibat Bürosu Direktörü Luo Huining, Hong Kong’daki hükümet karşıtı protestolara yönelik “dış müdahale, bağımsızlık yanlısı güçler ve radikal şiddetle mücadele etmek için ulusal güvenlik yasasının çıkarılması” gerektiğini açıklamıştır (Aydın, 2020).

Çin’in 2020 hamlesi Hong Kong-Çin arasındaki ilişkiyi “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesi doğrultusunda yeniden düzenleyip istikrarlı bir şekilde yönetme arzusu olarak görülmüştür. Hong Kong Dışişleri Bakanlığı tarafından Ulusal Halk Kongresinde yapılan sunumda yasa için beş temel sebebe dikkat çekilmiştir (Albert, 2020):

1. Hong Kong için ulusal güvenlik yasasının hem uygun hem de gerekli olduğu,
2. Çin’in hazırlamış olduğu yasanın hem adil hem de meşru olduğu,
3. Yasanın “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesinin başarısını sağlayacağı,
4. Halkın yeni yasadan korkmaması ve paniğe kapılmaması gerektiği,
5. Çin hükümetinin ulusal egemenliği desteklediği ve Hong Kong’un içişlerine herhangi bir dış müdahale yapılmaması için hazırlandığı söylenmiştir.

İngiltere ve ABD, Çin’in Hong Kong Temel Yasasını ihlal ettiğini ve hatta bunun “Tek Ülke, İki Sistem”in sonu olacağını söylemişlerdir. ABD Başkanı Trump konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır (Oğuz, 2020):

“Çin’in son adımları göstermiştir ki Hong Kong artık yeterince otonom bir bölge değildir. Çin, ‘tek ülke, iki sistem’ formülünü, ‘tek ülke tek sistem’ olarak değiştirdi. Bu nedenle de yönetimime Hong Kong’a verilen politika ayrıcalıklarımı kaldırılması talimatı veriyorum.[...] ABD’nin, Hong Kong’a zarar veren Çin ve Hong Konglu yetkililere de yaptırım için gerekli adımları ataca[ktır].”

Ancak Çin Ulusal Halk Kongresinin Hong Kong’da ulusal güvenlikle ilgili yasaları yürürlüğe koyma hakkı tam olarak Hong Kong Temel Yasası’nda mevcuttur. Hong Kong Temel Yasası’nın 18. maddesine göre (Kai, 2020):

“Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesinin bir savaş durumu ilan etmeye karar vermesi veya Hong Kong Özel İdare Bölgesi’nde ulusal birliği veya güvenliği tehlikeye atan ve Bölge hükümetinin kontrolü dışında olan kargaşa nedeniyle, Bölge’nin olağanüstü halde olduğuna karar verirse, Merkezi Halk Hükümeti Bölge’deki ilgili ulusal yasaları uygulayacak bir emir verebilir.”

Hong Kong Temel Yasasının 23. maddesine göre ise, hükümetin gerekli görmesi durumunda, Çin merkezi hükümetini yıkma, isyana teşvik, vatana ihanete karşı yasalar çıkarmasına izin verilmiştir. Hong Kong hükümeti 2003 yılında da 23. madde kapsamında bir Ulusal Güvenlik Yasası hazırlamış, fakat o dönemde artan tepki ve protestolar sebebiyle geri adım atmıştır. Çin yönetimi, Hong Kong’un kendi güvenlik yasasını meclisten geçiremeyeceğine ve NPC’nin sorumluluğu alması gerektiğini açıklamıştır. “Hong Kong Ulusal Güvenlik Yasası”, bölgede Çin yönetiminin gücünü artıracak en önemli yasa olarak değerlendiriliyor (Aydın, 2020).

İngiltere Başbakanı Boris Johnson, Hong Kong’da ulusal güvenlik yasası uygulanırsa İngiltere tarafından söz konusu pasaport sahiplerine vizesiz erişimi periyodik olarak uzatma, çalışma ve göçmenlik hakkı tanınması gibi hususların devreye girebileceğini söylemiştir. Johnson ayrıca “Yaşam tarzları ile ilgili endişelenen Hong Kong halkı için Pekin’in, ulusal güvenlik yasasını uygulaması sonucunda İngiltere göçmenlik kurallarını değiştirmeye hazır olduğunu” ifade etmiştir. Hong Kong’da yaklaşık 350 bin kişinin İngiliz pasaportu bulunmaktadır. Ayrıca 2.5 milyon kişinin daha başvurmak için uygun şartlara sahip olduğu belirtilmiştir (Johnson, 2020). Söz konusu pasaportlar ile altı aya kadar İngiltere’ye vizesiz erişim sağlanabilmiştir.

Sonuç

Çin’in Hong Kong üzerindeki 23 yıllık hâkimiyetine bakıldığında küçük ya da büyük her bir protestonun ya da siyasi krizin altında yasal bir meselenin olduğu görülmüştür. Her protestonun sebebi farklı olsa da her defasında protestolar se-

çimlerde genel oy hakkı verilmesi çağrısında birleşmiştir. Hong Kong’da protestoların ortaya çıkmasında 1997 yılından itibaren “Tek Ülke, İki Sistem” ilkesinin istenilen düzeyde benimsenmemiş olması da bir diğer sebep olmuştur. 1997’den sonraki süreçte, Hong Kong halkının önemli bir bölümü Çin’in siyasi sistemini tam olarak kabul etmek istemediği için Çin yönetimine karşı ciddi tepkiler görülmüştür. Çin ise, 2014 ve 2019 yıllarındaki protestolar sonrası Hong Kong’daki medya ve eğitim kurumları üzerindeki etkisini artırmaya çalışmıştır. Çin’in Hong Kong’u yönetme konusunda sergilediği bu yaklaşım, hem Hong Kong halkının tepkisine neden olmuş hem de politikalarına karşı küresel anlamda daha çok şüphe yaratmıştır.

2014 yılında ÇKP, Hong Kong vatandaşlarının 2017 Baş Yönetici seçimlerinde genel oy kullanımına izin vereceğini ancak Çin tarafından belirlenen adaylar arasından seçim yapılabileceğini açıklamıştır. Hong Kong’daki seçim sürecinin bu şekilde gerçekleşmesi “özerklik” konusunda önemli ölçüde çelişkiler yaratmıştır. Bu bağlamda, Hong Kong halkı 26 Eylül-15 Aralık 2014 tarihleri arasında “Şemsiye Hareketi” olarak da adlandırılan protestolar gerçekleştirmiştir. Her ne kadar beklentileri karşılayamasa da Şemsiye Hareketi, Hong Kong’un özerkliğini ve Çin’den farklı olarak sahip olduğu hakları korumak adına önemli bir adım olmuştur.

2019 yılında ise suçluların Çin’e iadesine izin verecek yasa tasarısının hazırlanması ve meclis oylamasına sunulması protestoların yeniden başlamasına yol açmıştır. Protestoların aylarca sürmesi ve protestocuların Temmuz ayında Hong Kong meclis binası işgali, ardından Ağustos ayında Hong Kong Uluslararası Havalimanı işgali, Çin ile protestocular arasındaki gerginliği artırmış ve Çin protestoları “terörizm” olarak tanımlamıştır. Aşağıdaki tabloda 2014 ve 2019 protestolarına ilişkin bir karşılaştırma yapılmıştır:

	2014	2019
Hareketin adı	Şemsiye Hareketi	Yok
Lider	Joshua Wong	Yok
ABD’nin yaklaşımı	Pasif	Aktif
Hong Kong’da Yönetim Değişikliği	Leung Chun Ying (2012-2017) İstifa etmemiştir	Carrie Lam (2017-) İstifa etmemiştir
Müdahale Şekli	-Sert polis müdahalesi -Askeri müdahale gündemde değil	-Sert polis müdahalesi -Askeri müdahale gündemde
Xi Jinping’in Yaklaşımı	Pasif	Aktif

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Hong Kong'un demokrasi yanlısı milletvekili Claudia Mo'nun 2019 protestoları sırasında "Şemsiye Hareketi'nin sonunda 'geri döneceğiz' dememiş miydik? Ve şimdi geri döndük!" demesi, aslında Şemsiye Hareketi ile 2019 yılındaki protestolarının nasıl bir devamlılık ilişkisine sahip olduğunu göstermiştir (Korkmaz, 2019b). Hong Kong'daki 2014 ve 2019 protestoları, 1989 yılında yaşanan ve yüzlerce protestocunun ölümü ile sonuçlanan "Tiananmen Meydanı Olayları"ndan bu yana Çin hükümetine karşı gerçekleşen en ciddi protestolar olmuştur.

Xi Jinping'in "Çin Rüyası" imajının zarar görmemesi ve Hong Kong'daki protestoları yönetemediği gibi bir algının oluşmaması için askeri müdahale seçenekleri yerine hukuki yasal zemin şartlarında protestolar ile mücadele ettiği görülmüştür. Çin'in toprak bütünlüğünü korumak istediğini her açıklamasında dile getiren Xi, bu nedenle tüm göstericileri ve demokrasi yanlısı politik söylemleri Çin'e karşı potansiyel tehdit olarak görmüştür.

Hong Kong protestolarında Çin lideri Xi Jinping'in ardından ikinci en önemli aktör Hong Kong Baş Yönetici Carrie Lam olmuştur. 2014 protestoları sırasında Baş Yönetici Sekreteri olan ve Baş Yönetici ile birlikte o dönemde de istifası istenen Lam, Çin yanlısı bir tutum sergilemiş ve 2017 yılında Çin'in desteklediği tek aday olarak Baş Yönetici seçimlerini kazanmıştır. Hong Kong'un ilk kadın Baş Yöneticisi olan Lam, 2019 yılında protestocuların sunmuş oldukları beş talebin sadece birini gerçekleştirmiş ve yasa tasarısının geri çekildiğini açıklamıştır. Protestocuların istifasını istediği Lam, liderliğine övgü ile bahsettiği Xi'nin desteğini alarak protestoculara taviz vermemiştir. Carrie Lam'ın bir sonraki Hong Kong seçimlerine kadar görevinin başında olacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Ekrem'in (2019) belirttiği gibi, "Hong Kong sorunu çözülemediği veya çözümsüz sürece bırakıldığı takdirde bölge Çin için dünyaya açılan bir kapı değil, Çin'in siyasî, ekonomi ve finansal alanında bir yük olacaktır." Hong Kong'daki gelişmeler, Çin'in ABD ile "Ticaret Savaşları" adı altında girmiş olduğu mücadele ve diğer yandan "Tek Kuşak ve Tek Yol" gibi küresel ekonomiye etki edecek girişimleri açısından işleri daha da zorlaştırmıştır. Çin'in ise bu süreçte istediği en son şey içeride Hong Kong protestoları ile uğraşmak zorunda kalmasıdır.

Xi Jinping yönetimindeki Çin'in 2014 ve 2019 yıllarındaki Hong Kong protestolarıyla ilgili olarak yaklaşımlarındaki farklılığın temelinde, 2012'de iktidara gelen Xi'nin 2014 yılına göre 2019 yılında daha güçlü bir şekilde partiye ve ülkeye liderlik etmiş olması üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu sebeple Xi'nin 2014 Şemsiye Hareketi protestolarına Çin Devlet Başkanı olarak ilk ciddi yönetim krizi olması sebebiyle daha sakin ve uzlaşmacı bir yaklaşım sergilediği görülmüştür. 2019 yılındaki protestolarda ise hem Çin halkı tarafından hem de dış ülkeler nezdinde çok daha güçlü ve başarılı bir lider konumunda olması sebebiyle protestolara daha net ve sert bir yaklaşımda bulunmuş ve 2014 yılına göre daha etkili bir politika uygulamıştır.

ABD ise Çin ile birçok alanda/konuda yürüttüğü mücadeleye Hong Kong'u da eklemiştir. Protestolara ilişkin Xi ve Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan

açıklamalarda, ABD'nin yaklaşımına tepki göstermek öne çıkmıştır. Çin yönetimi içişlerine karışılmaması ilkesinden hareketle protestocuların arkasında “yabancı güçlerin” olduğunu ileri sürmüştür. Bu çerçevede Xi'nin 2014 ve 2019 Hong Kong protestolarına yaklaşımındaki farklılık da dikkat çeken bir husus da ABD'nin yaklaşımı olmuştur. Barack Obama ve Trump döneminde ABD'nin yaklaşımları çok farklı olmuştur. 2014 protestolarında pasif kalan Xi'nin karşısında protestolara mesafeli duran bir Obama yönetimi varken, 2019 protestolarında doğrudan bir tavır alan ve aktif bir şekilde protestolarla ilgilenen Trump yönetimi karşısında da protestolarla aktif bir şekilde mücadele edenin Xi olduğu görülmüştür.

Xi Jinping, 2014 ve 2019 protestolarında istenilen taleplere karşı taviz veremeyerek, Hong Kong halkının demokratik seçim haklarını kazanmaya dair umutlarını azaltmıştır. Hong Kong halkı ise tek imkânı olan protesto yapma haklarını kullanarak seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Hong Kong halkının çoğunun protestolara katılması sorunun sadece yasal sistemleriyle ilgili olmadığını, aynı zamanda kimlikleriyle ve yaşam tarzlarıyla ilgili olduğunu göstermiştir. Geleceğe yönelik önemli bir durum da, Hong Kong'u 2047 yılına kadar büyük bir belirsizliğin beklediğidir. Çünkü Hong Kong'un statüsüne ilişkin anayasada yer alan düzenlemeler 2047 yılında sona erecektir. 2047 sonrası süreç ise, hala belirsizliğini korumaktadır.

Şemsiye Hareketi'nden farklı olarak 2019 protestolarında özellikle yaygınlaşan askeri müdahale olabileceği söylentileri protestocuları vazgeçirmek amacıyla sıklıkla kullanılmıştır. Bu durum da, Hong Kong protestolarının artan şiddetinin aynı zamanda Xi'nin yaklaşımındaki sertliği de artırdığını göstermiştir. Xi'nin Doktrinindeki maddelerden biri olan “‘Tek Ülke İki Sistem’ prensibinin korunması ve ulusal birliğin yayılması” kuralı çerçevesinde Hong Kong protestoları değerlendirilebilir. Bu nedenle, Xi döneminde meydana gelen 2014 ve 2019 protestoları Çin yönetimi için taviz verilemeyecek bir konu olarak görüldüğünden geçmişte ve günümüzde yaşanan protestoların Çin yönetimine karşı ilerleyen yıllarda da devam edeceğini beklemek mümkündür.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. ve Robinson, J. (2020). *Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği*. (Yüksel Taşkın, Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Albert, E. (2020). Beijing's National Security Messaging on Hong Kong. *The Diplomat*. 28 Mayıs 2020. 24 Haziran 2020 <https://thediplomat.com/2020/05/beijings-national-security-messaging-on-hong-kong/> adresinden erişilmiştir.
- Aydın, N. (2020). Çin'den 'Hong Kong Ulusal Güvenlik' yasası girişimi. *Anadolu Ajansı*. 21 Mayıs 2020. 24 Haziran 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinden-hong-kong-ulusal-guvenlik-yasasi-girisimi/1849461> adresinden erişilmiştir.
- Bag, M. (2019). Çin Devlet Başkanı Xi Jinping: Çin'i bölmeye çalışanların bedenini çiğner, kemiklerini ufalarız. *Euronews Türkçe*. 14 Ekim 2019. 19 Nisan 2020 <https://>

- tr.euronews.com/2019/10/14/cin-devlet-baskan-si-cinping-cini-bolmeye-calisanlarin-bedenini-cigner-kemiklerini-ufalar adresinden erişilmiştir.
- BBC News. (2018). Profile: China's President Xi Jinping. <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11551399> (E.T. 19 Nisan 2020).
- BBC Türkçe. (2014). Hong Kong: On binlerin protestosu sürüyor. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/09/140929_hong_kong_protesto_2 (E.T. 10 Mart 2020).
- BBC Türkçe. (2017). Çin lideri 'yeni çağ' doktrinini açıkladı: Modern sosyalizm. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41682521> (E.T. 15 Mart 2020).
- Becker, J. (2007). *Ejder Şahlanıyor: Bugünkü Çin'e içeriden bir bakış*. İstanbul: NTV Yayınları.
- Blanchard, B. (2012). Xi Jinping's journey from China party elite to party leader. *Reuters*. 7 Kasım 2020 <https://www.reuters.com/article/us-china-congress-xi-idUSBRE8AE0BZ20121115> adresinden erişilmiştir.
- Bloomberg HT. (2019). Çin/Yi: Hong Kong Çin topraklarının parçası olmaya devam edecek. <https://www.bloomberght.com/cinyi-hong-kong-cin-topraklarinin-parcasi-olmaya-devam-edecek-2238721> (E. T. 20 Nisan 2020).
- Bush, R.C. (2014). Hong Kong: Examining the Impact of the "Umbrella Movement". *Brookings*. 3 Aralık 2014. 28 Mayıs 2020 <https://www.brookings.edu/testimonies/hong-kong-examining-the-impact-of-the-umbrella-movement/> adresinden erişilmiştir.
- Chan, J. (2014). Hong Kong's Umbrella Movement. https://hub.hku.hk/bitstream/10722/208215/1/Conasya_tent.pdf (E.T. 28 Mayıs 2020).
- Chan, J.M. ve Lee, F.L.F. (2007). Political Opportunities, Social Mobilization and Collective Action: The Re-invigorated Pro-Democracy Movement in Hong Kong. *China Review*. 7, (2), s.93-121.
- Chow, P.A. (2015). Police-related statements during the Umbrella Movement in Hong Kong—"laying hands down" or an attempt at discursive formation. *Inter-Asia Cultural Studies*. 16, (3), s.470-487. DOI: 10.1080/14649373.2015.1069056
- Coase, R. ve Wang, N. (2015). *Çin Nasıl Kapitalist Oldu?*. (İlkay Yılmaz, Çev.). Ankara: BigBang Yayınları.
- Connors, A. (2015). Hong Kong's umbrella movement: A timeline of key events one year on. *ABC News*. 15 Haziran 2015. 18 Mart 2020 <https://www.abc.net.au/news/2015-09-28/timeline-hong-kong-umbrella-movement-one-year-on/6802388?nw=0> adresinden erişilmiştir.
- Çalışkan, E.; Aygün, M. ve Aras, İ. (2020). Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin 2019 Hong Kong Protestolarına Yaklaşımları. *International Journal of Politics and Security*. 2, (4), s.246-266.
- Çelikkol, O. (2019). Uzak Doğu'da ne oluyor?. *Hürriyet*. 20 Ağustos 2019. 12 Mayıs 2020 <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/oguz-celikkol/uzak-doguda-ne-oluyor-41306453> adresinden erişilmiştir.
- Demir, E. (2020). Korona virüsü, Çin rüyası ve ÇKP'nin geleceği. *Gazete Duvar*. 25 Haziran 2020 <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2020/04/25/korona-virusu-cin-ruyasi-ve-ckpnin-gelecegi/> adresinden erişilmiştir.
- Deutsche Welle Türkçe. (2014). Çin medyasında Hong Kong sansürü. <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-medyas%C4%B1nda-hong-kong-sans%C3%BCr%C3%BC/a-17970255> (E.T. 18 Mart 2020).
- Deutsche Welle Türkçe. (2019). Hong Kong'da göstericilerin parlamentoyu işgaline Çin tepki gösterdi. <https://www.dw.com/tr/hong-kongda-g%C3%B6stericilerin-parlamentoyu-i%C5%9Fgaline-%C3%A7in-tepki-g%C3%B6sterdi/a-49441696> (E.T. 18 Mart 2020).
- Dirlik, A. (2014). Minik fare kükredi: Hong Kong'un Demokrasi Hareketi. *Agos*. 6 Ekim 2014. 12 Nisan 2020 <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/8174/minik-fare-kukredi-hong-kongun-demokrasihareketi> adresinden erişilmiştir.

- Durul, T. (2014). APEC Liderler Zirvesi başladı. *Anadolu Ajansı*. 9 Kasım 2014. 21 Nisan 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/apec-liderler-zirvesi-basladi/103377> adresinden erişilmiştir.
- Economy, E. C. (2018a). China's New Revolution: The Reign of Xi Jinping Economy. *Foreign Affairs*. 97, (3), s.60-74.
- Economy, E. C. (2018b). *The Third Reveltuion: Xi Jinping and The New Chinese State*. Oxford: Oxford University Press.
- Ekomonitör. (2018). Xi Jinping, yeniden Çin Devlet Başkanı Seçildi – Xi Jinping Kimdir?. <http://www.ekomonitor.com.tr/cin-monitoru/xi-jinping-yeniden-cin-devlet-baskani-secildi-xi-jinping-kimdir/> (E.T. 20 Haziran 2020).
- Ekrem, E. (2019). Hong Kong Krizi ve Çözümü. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*. 6 Eylül 2019. 6 Mayıs 2020 <https://www.sde.org.tr/degerlendirme/hong-kong-krizi-ve-cozumu-analizi-11851> adresinden erişilmiştir.
- Ergenç, C. (2015). Sınıflar, Kalabalıklar ve Devlet: Hong Kong Şemsiye Hareketi'nin Düşündürdükleri. *Mülkiye Dergisi*. 39, (2), s.297-308.
- Goldstein, J. S. ve Pevehouse, J. C. (2015). *Uluslararası İlişkiler*. (Haluk Özdemir, Çev.). Ankara: BigBang Yayınları.
- Gracie, C. (2014). Hong Kong: 10 things Xi Jinping might be thinking. *BBC News*. 28 Eylül 2014. 24 Ağustos 2020 <https://www.bbc.com/news/world-asia-29400349> adresinden erişilmiştir.
- Gunia, A. (2019). A Brief History of Protest in Post-Handover Hong Kong. *Time*. 20 Haziran 2019. 12 Mayıs 2020 <https://time.com/5606212/hong-kong-history-mass-demonstrations-protest/> adresinden erişilmiştir.
- Haberler. (t.y.). Xi Jinping Biyografisi. <https://www.haberler.com/xi-jinping/biyografisi/> (E.T. 20 Haziran 2020).
- Hardy, R. (2014). Xi Jinping: Handling the Hong Kong Umbrella Revolution. *The Globalist*. 6 Ekim 2014. 24 Ağustos 2020 <https://www.theglobalist.com/xi-jinping-handling-the-hong-kong-umbrella-revolution/> adresinden erişilmiştir.
- Hatip, Y. (2020). AB'den Çin'in Hong Kong güvenlik yasasına tepki. *Anadolu Ajansı*. 26 Mayıs 2020. 6 Haziran 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abden-cinin-hong-kong-guvenlik-yasasına-tepki/1854092> adresinden erişilmiştir.
- Iyengar, R. (2014). 6 Questions You Might Have About Hong Kong's Umbrella Revolution. *Time*. 3 Eylül 2014. 12 Nisan 2020 <https://time.com/3471366/hong-kong-umbrella-revolution-occupy-central-democracy-explainer-6-questions/> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, B. (2020). For Hongkongers fearing for their way of life, Britain will provide an alternative. *South China Morning Post*. 3 Haziran 2020. 24 Ağustos 2020 <https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3087252/hongkongers-fearing-their-way-life-britain-will-provide-alternative> adresinden erişilmiştir.
- Kabakçı, F. (2019). Hong Kong protestolarında sosyal medya üzerinden 'propaganda savaşı'. *Anadolu Ajansı*. 23 Ağustos 2019. 6 Haziran 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hong-kong-protestolarında-sosyal-medya-uzerinden-propaganda-savasi/1562952> adresinden erişilmiştir.
- Kabakçı, F. (2020). Hong Kong lideri: Ulusal Güvenlik Yasası çok küçük bir azınlığı cezalandıracak. *Anadolu Ajansı*. 28 Mayıs 2020. 6 Haziran 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hong-kong-lideri-ulusal-guvenlik-yasasi-cok-kucuk-bir-azinligi-cezalandiracak/1856310> adresinden erişilmiştir.
- Kai, J. (2020). Hong Kong and China's National Security. *The Diplomat*. 26 Mayıs 2020. 6 Haziran 2020 <https://thediplomat.com/2020/05/hong-kong-and-chinas-national-security/> adresinden erişilmiştir.
- Kaiman, J. (2014). Hong Kong's umbrella revolution- the Guardian briefing. *The Guardian*.

- 30 Eylül 2014. 21 Nisan 2020 <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/30/-sp-hong-kong-umbrella-revolution-pro-democracy-protests> adresinden erişilmiştir.
- Kemenade, W. (1999). *Çin, Hong Kong, Tayvan A.Ş.: Yeni Bir İmparatorluk*. (Armağan Anar, Çev.). İstanbul: Sabah Kitapları.
- Korkmaz, H. (2019a). Çin'in Hong Kong açmazı. *Anadolu Ajansı*. 15 Ağustos 2019. 12 Mayıs 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/cinin-hong-kong-acmazi/1557017> adresinden erişilmiştir.
- Korkmaz, H. (2019b). Hong Kong'da sular durulmuyor. *Kanal B*. 16 Temmuz 2019. 12 Mayıs 2020 <http://www.kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=125087> adresinden erişilmiştir.
- Lagerkvist, J. ve Rühlig, T. (2016). The Mobilization of Memory and Tradition: Hong Kong's Umbrella Movement and Beijing's 1989 Tiananmen Movement. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*. 2, (2), s.735-774.
- Mercan, A.F. ve Çam, T. (2019). Balıkçı köyünden ekonomik vahaya: Hong Kong. *Anadolu Ajansı*. 3 Temmuz 2019. 20 Haziran 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/balikci-koyunden-ekonomik-vahaya-hong-kong/1522135#> adresinden erişilmiştir.
- Nathan, A. J. (2016). *Who Is Xi?*. The New York Review. 12 Mayıs 2016. 20 Haziran 2020. <https://www.nybooks.com/articles/2016/05/12/who-is-xi/> adresinden erişilmiştir.
- Nye, J. S. ve Welch, D. A. (2018). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak: Kurama ve Tarihe Giriş*. (Renan Akman, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oğuz, G. T. (2020). Hong Kong hükümetinden ABD yönetiminin 'Ulusal Güvenlik Yasası açıklamalarına' tepki. *Anadolu Ajansı*. 31 Mayıs 2020. 7 Temmuz 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hong-kong-hukümetinden-abd-yonetiminin-ulusal-guvenlik-yasasi-aciklamalarına-tepki/1860052> adresinden erişilmiştir.
- Ortmann, S. (2015). The Umbrella Movement and Hong Kong's Protected Democratization Process. *Asian Affairs*. 46, (1), s.32-50.
- Öğütçü, M. (1998). *Yükselen Asya*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öncan, E. (2019). Uzmanlar yorumladı: Hong Kong'da gerilim tırmanıyor, bundan sonra ne olacak?. *Sputnik Türkiye*. 7 Ağustos 2019. 14 Haziran 2020 <https://tr.sputniknews.com/columnists/201908071039868297-uzmanlar-yorumladi-hong-kongda-gerilim-tirmaniyor-bundan-sonra-ne-olacak/> adresinden erişilmiştir.
- Öney, H. G. (2019). Hong Kong kaderi için sokakta. *Platform24*. 17 Haziran 2019. 14 Haziran 2020 <http://platform24.org/p24blog/yazi/3791/-hong-kong-kaderi-icin-sokakta> adresinden erişilmiştir.
- Özay, M. (2017). Çin, Hong Kong'da dizginleri elinde tutuyor. *Anadolu Ajansı*. 28 Mart 2017. 12 Mayıs 2020 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-hong-kongda-dizginleri-eline-tutuyor/781368> adresinden erişilmiştir.
- Pei, M. ve Schmitt, G. J. (2020). Is Xi Jinping Weaker Than We Think?. *American Interest*. 15, (6).
- Perlez, J. (2020). One Country, Two Systems, No Future. *Foreign Affairs*. 11 Ağustos 2020. 24 Ağustos 2020 <https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/2020-08-11/one-country-two-systems-no-future> adresinden erişilmiştir.
- Rudd, K. (2018). Understanding China's Rise Under Xi Jinping. *Sinocism*. 18 Mart 2018. 5 Mayıs 2020 <https://sinocism.com/p/understanding-chinas-rise-under-xi-jinping-by-the-honourable-kevin-rudd> adresinden erişilmiştir.
- Saatçi, Z. (2020). Biber gazı aromalı dondurma: Hong Kong'da demokrasi yanlısı

- hareketin yeni sembolü. *Euronews Türkçe*. 15 Mayıs 2020. 6 Haziran 2020 <https://tr.euronews.com/2020/05/15/biber-gazi-aroma-dondurma-goz-yasartici-gaz-gezi-eylem-hong-kong-cin-protesto-video-izle> adresinden erişilmiştir.
- Saçaralp, Ç. (2019). Hong Kong'da protestocular istediğini aldı mı?. *Gzt Journalist*. 15 Haziran 2019. 20 Mayıs 2020 <https://www.gzt.com/jurnalist/hong-kongta-protestocular-istedigini-aldi-mi-3497310> adresinden erişilmiştir.
- Siu, P. ve Cheung, T. (2019). Chinese President Xi Jinping holds up 'one country, two systems' as only way forward for Hong Kong and Macau. *South China Morning Post*. 20 Aralık 2019. 20 Haziran 2020 <https://www.scmp.com/news/hong-kong/politics/article/3042920/chinese-president-xi-jinping-heaps-praise-macau-citing> adresinden erişilmiştir.
- Sobır, O. (2019). Hong Kong Protestoları: Özerkliğin Erozyon Tehlikesi. *Ankasam*. 15 Ağustos 2019. 20 Haziran 2020 <https://ankasam.org/hong-kong-protestolari-ozerkligin-erozyon-tehlikesi/> adresinden erişilmiştir.
- Tharoor, I. (2014). Why Hong Kong's protests are a very big deal. *The Washington Post*. 30 Eylül 2014. 19 Nisan 2020 <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/09/29/why-hong-kongs-protests-are-a-very-big-deal/> adresinden erişilmiştir.
- Xinhua. (2017a). New Hong Kong chief executive sworn in. http://www.xinhuanet.com/english/2017-07/01/c_136408986.htm (E.T. 13 Mayıs 2020).
- Xinhua. (2017b). China Focus: Xi inspects PLA garrison in Hong Kong. http://www.xinhuanet.com/english/2017-06/30/c_136407502.htm (E.T. 13 Mayıs 2020).
- Xinhua. (2017c). Commitment to "one country, two systems" remains unchanged: President Xi. http://www.xinhuanet.com/english/2017-07/01/c_136407871.htm (E.T. 13 Mayıs 2020).
- Yıldızoğlu, E. (2019). Hong Kong 'Yeni Sođuk Savaş' platformu mu oluyor?. *BBC Türkçe*. 2 Ağustos 2019. 20 Haziran 2020 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49206875> adresinden erişilmiştir.
- Yılmaz, E. (2019). Mao'dan bu yana en güçlü lider: Xi Jinping. *Cinhaber*. 25 Temmuz 2019. 20 Haziran 2020 <https://cinhaber.net/politika/maodan-bu-yana-en-guclu-lider-xi-jinping-h1799.html> adresinden erişilmiştir.
- Zhang, F. (2019). The Xi Jinping Doctrine of China's International Relations. *Asia Policy*. 14, (3), s.7-23. <https://doi.org/10.1353/asp.2019.0029>